

Bliver man en bedre læge af at se på kunst

Almen dannelse. Gymnasierne skal igen reformeres, hvorfor bølgerne rejser sig og der tales om hor og prostitution, fagsammenlægninger og mere fokus på naturvidenskab. Personligt har jeg ikke noget imod hverken det ene eller det andet, da jeg altid har fundet det frugtbart, berigende og erkendelsesbefordrende at blande ting sammen; der skal mere end en god råvare til et godt måltid. Hvad der dog kan irritere mig, er manglen på konkretion: Hvad er det egentlig den der almene dannelse og brede orientering er godt for? Her kommer et par svar.

På Højskolerne opererer vi med noget, der kaldes UBAK. Det er en forkortelse af Undervisning af Bred Almendannende Karakter. Ifølge loven skal undervisningen på en Højskole bestå af mindst 50% UBAK og det er fedt, fordi viden, indsigt og kunnen på et felt ofte skærper evnerne og idérigdommen på et andet felt. Mon ikke en person, der er vanvittig dygtig til litteraturanalyse, også er i stand til (sammen med andre) at analysere diverse strategiske og taktiske aspirationer i – lad os sige, et udenrigspolitisk udspil fra Vladimir Putin.

Fred Kaplan, forfatter til *Dark Territory. The Secret History of Cyber War*, fortalte søndag 24/4-2016 til Fareed Zakaria på CNN-magasinet Global Public Square, at Reagan i sin tid var blevet opmærksom på cyberspace som et sikkerhedsspørgsmål, fordi han havde set filmen *Wargames* fra 1983 – altså nærmest før internettet var en realitet. *Wargames* handler om en ung mand, der hacker sig ind i et militærsystem, hvor han forveksler virkelighed med fiktion. Han tror, han spiller et fiktivt spil og er tæt på at udløse den virkelige 3. Verdenskrig. USA's daværende Præsident, Ronald Reagan så filmen og kunne ikke slå den ud af hovedet, og ved næste sikkerhedsmøde fortalte han om filmen, mens

sikkerhedsrådgiverne vendte det hvide ud af øjnene, og han afsluttede med spørgsmålet om, hvorvidt filmens scenarier ville kunne finde sted i virkeligheden. Ugen efter da militærfolkene havde undersøgt spørgsmålet, fik Reagan svaret: "Ja, det kunne det, og det var meget værre, end de troede."

Der skulle et indspark fra underholdningsbranchen til, og en Præsident der gav sig tid til at se film, førend man blev fuldt opmærksom på de potentielle sikkerhedstrusler i forbindelse med det elektroniske net, man var ved at skabe. Åbenbart ikke en tanke fagfolkene var kommet på.

Egå Ungdoms-Højskole på Musee d'Orsay, Paris, efterår 2015. Emilie ser på Monet.

I *In defense of a Liberal Education* fra 2015 fortæller Zakaria, hvordan 20 medicinskoler supplerer deres undervisning i observation og diagnosticering med studier af kunst. De følger Irwin Bravermans fra Yale School of Medicines eksempel. Braverman vurderede i 1998, at hans studerende var for ringe til at observere og stille diagnoser, hvorfor han i samarbejde med Linda Friedlander fra Yale Center for British Art

arrangerede et kursus i kunst for 100 medicinstuderende, som igennem forløbet skulle iagttage og forholde sig til de mange lag i kunstværkerne. De studerende, der deltog i kurset var bagefter langt bedre til at stille diagnoser.

Jeg kunne komme med flere eksempler, men disse er formodentlig tilstrækkelige til at slå pointen fast.

Uopdragelse

Vi hører jævnligt, at niveauet daler i uddannelsessystemet, derfor må det blive lettere at tage en uddannelse. Men vi hører også om unge mennesker, der føler sig pressede i uddannelsesverdenen, som stresses, demotiveres, dropper ud, deprimeres og får angstneuroser. Det er et paradoks. Ny bog om hysteriske børn forklarer, hvordan to så modstridende tendenser kan være sande på samme tid.

Af [Lars Andreassen](#)

Stå fast smækker han op på bordet: Svend Brinkmanns opgør med vores ulideligt, selvoptagede trang til personlig udvikling og evig bevægelse. Vi rodfæstes aldrig, hvis vi konstant tænker på selvudvikling, er Brinkmanns efterhånden velkendte pointe, og når ikke vi har rødder, mister vi evnen til at forpligte os til en opgave eller andre mennesker. Vi bliver rådvilde og uden retningsgivende moralske pejlemærker. Vi kan ikke stå fast.

"Interessant", bemærker jeg og peger på bogen. "Provokerende", svarer han, den om-en-uge pensionerede lærer. "Den er et opgør med alt, hvad jeg er uddannet inden for", uddyber han.

Det er vinter og vi er på vej mod pisterne i Matrei med hver

vores elevflokk. Han fra en folkeskole i Kolding og jeg med [Egå Ungdoms-Højskole](#). På den anden side af midtergangen sidder jeg med en nyligt udkommet bog fra det Aarhusianske forlag Plurafutura, [Hvorfor bliver vores børn små tyranner?](#) af den tyske børnepsykiater og familierapeut, Michael Winterhoff. Også den handler om identitets- og selvudvikling, men børnenes og ikke de voksnes.

HVORFOR BLIVER VORES BØRN SMÅ TYRANNER?

Udvikling, opdragelse og dannelse er ikke bare "hot stuff" i Danmark, og Winterhoffs bog er, som Brinkmanns, en bestseller i sit hjemland.

Winterhoff stiller et simpelt spørgsmål: hvad sker der, når børn tildeles ansvaret for deres egen personlige udvikling, og hans svar er skræmmende.

Diagnose eller uopdragelse

Jeg har ikke læst Brinkmanns bog (endnu), men som en del af trioen bag bøgerne om [Uren Pædagogik](#) er han ikke ukendt blandt højskolefolk. Og meget kontroversielt udtalte han i [Højskolebladet](#) for nogle år siden, at vi af og til gemmer dårlig moral bag psykiatriske diagnoser:

“Hvis vi for eksempel ikke længere kan forstå dovenskab som en last, et moralsk problem eller som en måde til at genoplade batterierne, men kun som en medicinsk tilstand, så er der altså centrale dimensioner af den menneskelige tilværelse, som vi ikke længere kan forstå, og så får vi et dilemma – især i forhold til at tage ansvar.”

Det udsagn har jeg altid set som modigt, og Brinkmann har siden da stået på min liste over helte.

Antallet af psykiatriske diagnoser er steget helt uhyggeligt siden 2. Verdenskrig, det ved enhver (ellers kan du læse om det i ovenstående link til Højskolebladet eller [her](#) hos den norske filosof Lars Fr. H. Svendsen). Der er helts sikkert flere – og meget komplicerede – årsager til stigningen, som dog på mange måder også er paradoksal, fordi den følger en generel stigning i folkesundhed og levealder.

SVEND BRINKMANN

STÅ FAST

Men Winterhoff antyder i sin bog – eller jeg læser det ud af den – at den praksis, hvormed vi omsætter vores opdragelsesidealer kan føre til reaktioner og adfærdsformer, der ligner de diagnoser, der er i stigning, såsom angst, depression, ADHD og ADD.

Et eksempel fra bogen illustrerer pointen, altså Winterhoffs, det værste eksempel ganske vist, men så rækker det også med et enkelt. Sara gider ikke altid lave sine lektier, hun gider heller ikke øve sig på violin, et instrument, hun selv har ønsket at lære at spille. Det er der i sig selv ikke noget usædvanligt i, men pigen bliver aggressiv, råber og sparker ud efter sin mor, når hun beder hende om at passe sine pligter – pålagte såvel som selvvalgte – og kaster sågar med ting, og helst ting, hun ved moderen sætter pris på.

Saras forældre ville, som alle andre bevidste forældre, have

et selvstændigt og myndigt barn med en stærk personlighed, og derfor var rationalet bag deres opdragelse, at barnet skulle have lov til at udvikle sig helt på egen hånd uden at rette sig efter andre mennesker. I børnehaven bestemte hun selv, hvad tøj hun ville have på, og faldt kammeraterne ikke i hendes smag, blev de aldrig mere inviteret med hjem.

Ingen har nogensinde fortalt Sara, hvad der var rigtigt og forkert. Som Winterhoff skriver, troede forældrene at de gav hende en antiautoritær opdragelse, hvilket de vel egentlig også gjorde, men mere korrekt er det nok at sige, at de skabte et rum uden autoriteter omkring Sara. Et rum, hvor hendes ego kunne udfolde og udvikle sig fuldstændigt uhæmmet uden hensyn til andre. Et rum uden regulering, uden opdragelse – et rum, hvor alt var til forhandling.

Problemet med Sara er, som i Winterhoffs øvrige casestories, at forældrene glemte at spørge sig selv om, hvad konsekvenserne af denne uopdragelse mon kunne være. De ville jo det rigtige og forsøgte at fjerne enhver forhindring for Saras personlige udvikling. De skabte en curlingbane for barnet milevidt fra et klassisk hegeliensk dannelseideal, hvor identiteten netop formes i "kampen" med arbejdet og bestræbelserne på at opfylde sit potentiale som socialt væsen.

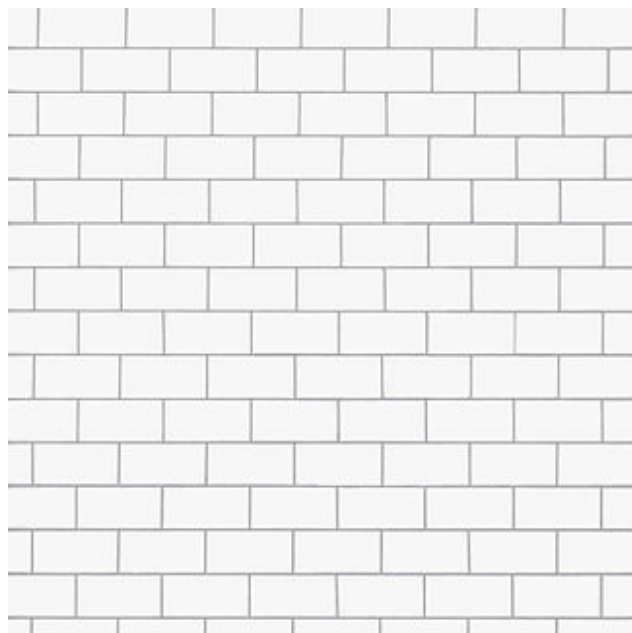
Winterhoff påpeger, at et barn slet ikke har den fornødne psykiske modenhed til at magte tilværelsen alene. Man "tilskriver barnet [...] en selvstændig personlighed, om det slet ikke kan have på så tidligt et stadium." (side 31).

Virkeligheden er en Blachman

Første del af konsekvensen af den manglende adfærdsregulering er, at barnet fastholdes i en tidlig psykisk fase, skriver Winterhoff. Den nemlig, hvor barnet tror, at den ganske verden er skabt for at tilfredsstille barnets behov. Forældre forveksler barnets infantile og uhæmmede viljestyrke med en stærk personlighed, og resultatet er et totalt uhæmmet ego.

Den anden del af konsekvensen er selvsagt et hensynsløst og asocialt barn. Et barn, der ikke kan udsætte sine behov, et barn der ikke kan sidde med fingeren i vejret og vente på, at de andre taler færdigt – eller bare sidde stille – et barn uden evne til at forpligte sig på en opgave, pålagt eller selvvalgt, eller på andre mennesker. Et barn som bliver stiktosset og hysterisk, når det bliver bedt om at udsætte sine behov, disciplinere sig, tage hensyn og passe sine pligter.

Hovedpointen i Winterhoffs bog – et træk, der går igennem alle hans cases – er den, at de børn, der opdrages i den antiautoritære selvudviklings navn, oplever en form for almægtighed, og at de kan kontrollere verden omkring sig, og i det øjeblik de møder modstand, opstår så problemerne. Modstanden består helt simpelt i mødet med andre mennesker, der også skal tages hensyn til, og i at man skal leve op til krav og standarder sat af andre, f.eks. i børnehaven eller uddannelsessystemet.

Jeg kommer til at tænke på Pink Floyds "The Wall" fra 1979, når jeg læser Winterhoffs bog. "Hey teacher,

leave them kids alone" og "We don't need no Education" sang Roger Waters og opsummerede vel her 68-generationens opgør med autoriteterne. Copyright tror vi nok tilhører Pink Floyd Music, Ltd.

Pludselig optræder virkeligheden uden for hjemmets (underlige blanding af curlingbane og konfliktfyldt forhandlingsrum) som Blachman i X-faktor, som nogen eller noget, der pludselig bryder med egoets forestilling om omnipotens og smadrer det uregulerede barns forestilling om, at det kan alt.

Den "stærke personlighed" (som blot var infantil utilpasset vilje) bryder sammen, identiteten vakler, og barnet skal nu til revurdere sig selv og sine evner, og det er selvsagt angstprovokerende. Og svaret er i mange tilfælde ikke, at individet er ramlet ind i en eksistentiel krise, men en psykisk sygdom, og nu begynder jagten på en diagnose, som kan føre til den behandling, der fikser problemet.

Måske er det ikke fordi, kravene i uddannelsessystemet er for høje eller urimelige, at nogle unge bukker under, men fordi de ganske enkelt ikke er vant til at møde krav stillet af andre end dem selv. Det er en tanke, man får, når man læser Winterhoffs bog, som således kan være med til at forklare, hvordan vi på en og samme tid kan diskutere dalende niveauer i uddannelsessystemet samtidig med, at vi konstaterer, at flere og flere unge mistrives i samme system. Gymnasierne ansætter psykologer til at hjælpe de unge gennem kriserne og på universiteterne er det studenterpræsterne, der hjælper til.

Indrestyret eller ydrestyret

Det er hårdt at få at vide, at man ikke kan synge, når man hele sit liv har troet, at man kunne, fordi ingen har villet,

evnet eller haft mod til at fortælle en, at det kunne man ikke. Og desuden heller ikke haft modet, viljen eller evnen til at stå fast over for barnet og fortælle det, at lektierne skal laves, pligterne gøres og fritidsinteressen passes også de dage, hvor man egentlig ikke har lyst.

Brinkmanns bog er så provokerende for læreren fra Kolding, som jeg deler bus med, fordi Brinkmann taler for mere ydre-styring af børnene, og det er i modsætning til de pædagogiske idealer, denne lærer, som skal pensioneres, når han vender hjem igen, har praktiseret under. Det er et paradigme-skifte i folkeskolen, Brinkmann lægger op til, fordi vi altid har lagt vægten på barnets personlige udvikling og at denne skulle komme indefra.

Ingen af os kan være uenige i målet med vores dannelse og opdragelse: anti-autoritære, selvstændigt tænkende og kreative unge mennesker med de bedst tænkelige muligheder for at udvikle sig selv, sammen med andre – og at de er indrestyrede. Men vejen der til kan, skal og bør ikke være uden forhindringer og koncentreret aktivitet, og så går gennem gennem en gradvis nedtrapning af den ydre styring og tildeling af ansvar i takt med barnets og den unges mentale modning og udvikling af færdigheder og kompetencer.

Lige skævheder

"Uvidenhedens slør" er den lille, men geniale mekanisme, filosofen John Rawls opfandt i sin bog "[A Theory of Justice](#)" fra 1971, og som skal sikre øget retfærdighed i politiske beslutninger. Kan "uvidenhedens slør" fungere i et land, hvor man ikke tror på personligt ansvar – altså i Danmark. Det svarer jeg – selvfølgelig – på senere, men først skal vi

omkring lighedens skævheder og spørgsmålet om, hvilken type af uretfærdighed (og ulighed), der er den mindst slemme. For lighed og retfærdighed er ikke det samme.

af Lars Andreassen, Egå Ungdoms-Højskole

Tankerne begyndte på Folkemødet på Bornholm, hvor jeg selvfølgelig måtte til debat om lighed mellem formand og forkvinde fra Liberal Alliance og Socialistisk Folkeparti. Huxi Bach, dagens interviewer, talte om bryllup, fordi Pia Olsen Dyhr og Anders Samuelsen var næsten lige enige med sig selv og hinanden. Det kan man så efterfølgende ikke rigtig få øje på i medierne. Der er gået valgkamp i sagerne, som man siger. For ingen ved egentlig, hvad det er vi taler om, når vi taler om lighed.

Vigtig debat. Formændene fra SF og LA, Pia Olsen Dyhr og Anders Samuelsen, diskuterede lighed i SFs telt på Folkemødet på Bornholm 2014.

Gini, ulighed og uretfærdighed

I Danmark kan vi ikke blive meget mere lige – økonomisk set.

Vi har, ligesom Ungarn, en gini-koefficient på omkring 28, hvis vi kigger på [Eurostats barometer](#). Gini-koefficienten er som bekendt et tal, der indikerer graden af lighed i et land: er den 100 (eller 1, som det i korrekt statistiksprog hedder) betyder det, at der er absolut ulighed – det kunne f.eks. være Kim Jung-Un, der havde alle indtægterne i Nordkorea og befolkningen ingen. Ikke mange lande i verden når en gini-koefficient på 25, så lighed er vældig i Danmark. Ser vi på BNP, så ligger danskernes på 32.731 dollar per indbygger og ungarernes på 17.066 dollar. Der altså klart bedre at være lige i Danmark, end i Ungarn (tallene skulle udtrykke købekraft og stammer fra [gapminder.org](#)). Så altså: hvad kan vi lige lære af gini-koefficienten?

Gini-koefficienten siger ikke meget om materiel velstand. Måske fortæller den noget om retfærdighed. I hvert fald er det uretfærdigt, hvis kun 1 person eller måske 20% i en befolkning sidder på alle goderne – særligt hvis det skyldes korrupsion eller kammerateri. I så fald er der grundlag for social uro – ligefrem revolutionære tendenser. I Ghana ligger BNP på 1.728 dollar per indbygger og gini-koefficienten er 42,8, hvilket antyder meget forhold for mange mennesker; det er meget afrikansk. Kina har en gini-koefficient på 47 og et BNP på 8.347 dollar per person, og tallene for USA er 42.296 dollar per person med en gini-fordeling på 45 (BNP-tallene er igen fra [gapminder.org](#), mens gini-tallene er fra [wikipedia](#), hvor der er en samlet liste for verdens lande).

Er de danske tal foruroligende. Det er der tilsyneladende mange, der mener. Centrum-Venstre tænketanken CEVEA poster tendentiøst (ja, nærmest tankeløst) om farerne ved ulighed i Danmark på deres facebookside. Det gør tænketanken selvfølgelig med den underliggende præmis, at staten må gribe ind og fordele goderne anderledes. Hele venstrefløjten var jublende glade da den franske stjerne-økonom [Thomas Piketty](#) viste, at uligheden er voksende, og at det skyldes den liberale økonomiske politik, der er ført gennem de seneste 200

år. Det er forståeligt, venstrefløjen blev glade, fordi man her for første gang siden Berlin-murens fald og den kolde krigs afslutning, rent faktisk blev udstyret med argumenter.

Der er voksende ulighed i verden og det er det samme som uretfærdighed. Venstrefløjen følte energien fra den gamle progressive harme vende tilbage. De er stadig berettigede, uretfærdigheden og uligheden skal bekæmpes. Men holder det også i Danmark. Er det virkelig markedet, der skaber skævheder her, eller er det staten, der gør det.

Debatten i SFs telt på Folkemødet

Hvad er det for en retfærdighed, hvad er det for en lighed, venstrefløjen kæmper for – eller rettere, hvad er det for midler, de vil benytte sig af. Det glemmer de helt at spørge sig selv om. Jeg tror slet ikke, de evner at stille sig selv det spørgsmål, fordi de slet ikke filosoferer tilstrækkeligt over begrebsparrerne retfærdighed / uretfærdighed og lighed / ulighed.

Peter Skaarup, Dansk Folkepartis gruppeformand på cykel på Cirkuspladsen på Folkemødet på Bornholm 2014. DF har aldrig lagt skjul på, at de går ind for direkte favorisering af bestemte befolkningsgrupper – og dermed diskriminerende. Nu

spiller de andre røde samme melodi.

Altså liberale vil i hvert fald ikke bekæmpe ulighed ved statslig indgriben, hvilket må betyde, at de ligefrem må elske ulighed og uretfærdighed.

Det er ikke fordi, jeg hører vildt godt efter under debatten i SFs telt på folkemødet. Tankerne vandrer mod en artikel fra [Danmarks Radio](#) om, at børn af de mindst-uddannede har mest fravær i skolerne, og at de ikke i samme grad som børn af forældre med mere uddannelse, bliver opdraget til at tage imod (den gratis) uddannelse. Det får mig igen til at tænke på, om ikke det er normer, der gør os forskellige i Danmark og ikke pengene.

Anders Samuelson har helt sikkert sagt noget om, at skatten skulle ned på 40%, og at en sådan sænkning af byrderne ville medføre øget aktivitet, gøre det nemmere at fastholde arbejdspladser – måske særligt sådan nogle som man i de samme dage reddede på [Danish Crown, Bornholm](#) – og måske vil man ligefrem skabe nye arbejdspladser. Flere ville således komme i arbejde, de offentlige udgifter til overførselsindkomster ville falde, og vi ville derfor have råd til at hjælpe de virkeligt svage. Mere velfærd og flere arbejdspladser for færre penge – eller rettere flere penge i borgernes lommer.

Pia Olsen Dyhr talte helt sikkert om liberale blålys – måske endda fugle på taget. Hun vil også øge velfærden, men – selvfølgelig modsat Samuelson – gennem statslige tiltag: det er nemlig flere penge i statens kasse, der vil sikre retfærdigheden. Den ville jo gå fløjten ved det private initiativ. Det kan man forsikre sig om ved at læse [Ugebrevet A4s interview med hende](#).

Men hvad var det lige DRs nyhed antydede: det var da vist ikke penge, der afholdt børnene fra at få uddannelse. Jo, det var også penge, for ikke så mange penge og kort eller ingen

uddannelse korrelerer. Men Danmark har verdens største offentlige sektor og sammenlignet med Ghana, Ungarn og Kina er der masser af penge i omløb. Vi har prøvet det dér med at vælte statslige penge ud over alle samfundsgrupper. Det begyndte man for alvor med dengang jeg var spæd. Men har det hjulpet? Skolen har ikke brudt den dårlige sociale arv i det omfang, man havde håbet på – og nu prøver man så igen med en ny reform.

Jeg får lyst til at spørge Pia Olsen Dyhr om, hvorfor et fortsat højt skattetryk vil løse problemerne, når nu det ikke ser ud til at have afhjulpet problemerne. Hvad med at forsøge noget nyt, hvad med at give borgerne noget ansvar tilbage, hvad med at forsøge at skabe nogle incitamentter til at vi i højere grad begyndte at tænke over konsekvenserne af vores valg – også dem, vi træffer for vores børn; eller lader vores børn træffe, mens vi ser på. Kunne det ikke skabe en mere retfærdig dynamik i samfundet. Jeg får ikke spurgt, der er andre, der er hurtigere, og tiden rinder ud.

Hvilken retfærdighed

Thomas Piketty advarer mod, at vi er på vej tilbage til et patriarkalsk samfund, hvor formuerne er koncentreret på få hænder, og hvor det knapt nok kunne betale sig at arbejde ([Information har samlet en masse om Piketty her](#)). Arbejderne fik ikke en løn, de kunne leve af, og de rige havde ingen gavn af at investere i nye og bedre arbejdspladser, fordi renteindtægterne fra deres formuer gav langt mere. Det kan enhver høre er uretfærdigt.

Det ville ikke være rart, hvis det var nogle få patriarker, familier eller klaner der sad på det hele og bestemte, hvem der kunne og måtte hvad – eller staten eller store forretningskonglomerater, som i Japan og Sydkorea. Og heldigvis har Europas stærke velfærdsstater (særligt dem, der aldrig var i hænderne på kommunisterne) erstattet de strukturer. Om der kan skabes en fuldstændig retfærdig verden

er ikke et spørgsmål. Det kan der ikke. Spørgsmålet, vi bør stille os, drejer sig om, hvilken typer af uretfærdighed, der er de mindst slemme.

Politologen Francis Fukuyama beskriver det som "patrimonialisme" i [The Origins of Political Order](#). Begrebet dækker, kort beskrevet, over en hersker, der sidder på alle midlerne og derfor kontrollerer strømmen af ressourcer. Han har selvfølgelig en masse vasaller, som følger trop eller bliver halshugget – de har jo ikke midlerne til ikke at følge efter. Dem, der er begunstiget af herskeren er glade og bakker ham op, ellers mister de deres privilegier. Balancen kan selvfølgelig tippe, herskeren er, alt efter styrke, nødt til at uddele privilegier til sine vasaller og sådan er den politiske orden i sådan et patrimonialt samfund.

Foran Højskolernes telt på Folkemødet 2014. Vi kan sagtens være forskellige og mødes som lige. Det gør vi hele tiden på landets højskoler.

Problemerne med patriarkalske og patrimoniale systemer er, at magten går i arv (det er egentlig det, patrimonial betyder). Man skal altså ikke regne med at komme til fadet, hvis man er født i den forkerte familie, eller kan noget, som ingen andre

kan eller gider noget andre ikke gider. Friheden for den enkelte er ganske begrænset i sådanne samfund og kun forundt nogle få udvalgte. Kongen distribuerer retfærdigheden – eller uretfærdigheden. Den vasal, der lover at stille med støtte i krisetider, finder det sikker helt på sin plads og ganske retfærdigt, at han får noget igen for det løfte.

Lige nu lover Pia Olsen Dyhr og Johanne Schmidt Nielsen at ville gøre alt, hvad de kan for at nogle kan bevare deres dagpenge eller få dem igen, hvis de altså stemmer på SF eller EL. (Der er vist også en del, der mener at Olsen og Nielsen skylder det, for den stemme de gav deres partier ved sidste valg: noget for noget). Den slags politik kan vi kalde statslig patrimonialisme. I hvert fald er det statsligt distribueret uretfærdighed. Målet er selvfølgelig lighed, og derfor mener Olsen og Nielsen selvfølgelig også, at det er helt retfærdigt. Det er jo rigtige mennesker, som Olsen forklarer (dem, der måske ikke er klar over det), og de risikerer at måtte gå fra hus og hjem – hvis de altså ejede hjemmet.

Og jeg glemmer helt partiet, der i mange år har ført politik på samme måde, som SF og EL er begyndt på. Partiet, der elsker at favorisere bestemte grupper og genere andre. DF hører med i denne forsamling af "neo-patrimonialister" i dansk velfærdspolitik.

Johanne Schmidt Nielsen i
vanlig selvsikker stil på

den store talerstol på
folkemødet på Bornholm 2014.
Enhver lighed med julemanden
er utilsigtet. Foto Lars
Andreassen

Men hvad med de helt ny-uddannede mennesker på arbejdsmarkedet bare for at tage et eksempel. De kommer lige fra deres kollegieværelser og har svært ved at finde gode boliger, som deres rookie-løn kan betale. Hvor er den statslige retfærdigheden for dem? De knokler, betaler deres skat – og formodentlig også deres kontingent til A-kassen, således at de en dag vil kunne modtage hjælp, hvis de skulle være uheldige at stå uden job.

Hvor er solidariteten med dem i hele det her dagpengespørgsmål. Hvor er solidariteten med de pligttopfyldende skolebørn og deres strenge forældre, der skal lægge ryg og krop til inklusion af andre folks børn, som forstyrrer undervisningen – når de altså ikke er fraværende. De kan sidde og finde sig i en statsligt implementeret skolereform, mens de samvittighedsfuldt træner sig op til konkurrencen på det globale arbejdsmarked, så de kan betale deres skat og med tiden understøtte de børn, der lige nu forstyrrer dem i klasseværelset, generer dem på legepladsen og bidrager med nul, når der er gruppearbejde.

Hvad er det for en retfærdighed? Vi har skabt lige muligheder, men hvis ikke der er lige viljer eller lige meget ligegyldighed, er der så tale om retfærdighed. Er det bedst med en form for naturlig uretfærdighed baseret idéen om at vi er født lige og frie, der skal danne vores "skæbnes rammer". Eller er det staten, der skal danne rammen om vores skæbne ud fra den tanke, at hvis ikke vi dør lige, har vi aldrig været det.

Uvidenhedens slør

Vi kender historien og vi kender udfordringen. For et par

somre siden debatterede vi ikke meget andet end konsekvenserne af, at der nu snart ville være flere, der fik deres udkomme via det offentlige, hvad enten der var tale om løn eller en eller anden form for understøttelse (også kaldet velfærdsydelse). Og det er her "uvidenhedens slør" kommer ind i billedet. Det handler ikke om, at vi er ignoranter og uvidende om samfundsforhold. Næh, tværtom. Vi skal blive uvidende under sløret

Du skal se bort fra din viden om, hvor i samfundet du selv befinder dig efter en politisk vedtagelse af den ene eller den anden art. Hvis ikke du ved, om du tilhører den gruppe af mennesker, der vil have gavn af forslaget, om du tilhører dem forslaget ikke vil berøre, eller du falder i den uheldige gruppe, som vil få de negative konsekvenser at føle, så vil du bedre kunne forholde dig til forslagets konsekvenser for samfundet som helhed. Med "uvidenhedens slør" vil vi kunne fremme det almene vel. Det er tanken hos John Rawls.

Og så var det tanken – eller spørgsmålet – slog mig, mens jeg fiksede en cykel og hørte gutterne fra [The Partially Examined Life diskutere Rawls](#): Kan uvidenhedens slør fungere i en befolkning, der ikke tror på personligt ansvar? Eller kan den fungere i en nation, hvor mange tror på absolut retfærdighed, forbinder retfærdighed med lighed og opfatter staten som eneste garant for retfærdighed (fordi det er åbenlyst, at frihed medfører ulighed).

Hvad vil den dansker tænke, som lige er stået af løbebåndet, og står med håndklædet over hovedet, mens han eller hun overvejer den dagpengedebat, han eller hun lige så på fitnesscenterets storskærm (som altid kører på TV2 News). Formodentlig det værste, at intet privat initiativ ville kunne dæmme op for katastrofen ved arbejdsløshed. Man kan aldrig være sikker på, at konkurrenceevnen virkelig forbedrer sig, og der bliver skabt mængder af nye arbejdspladser. Og skulle det alligevel ske, er det nok en anden, der får det fede arbejde – og hvis de fede jobs er taget, er der jo kun mac-jobs tilbage,

så hellere dagpenge og kontanthjælp.

Danskeren under uvidenhedens håndklæde ved siden af løbebåndet med TV2 News kværnende i baggrunden vil kaste sit lod i statsskålen. Staten er den der sikrer lighed. Og dermed retfærdighed. Markedet er (ideelt set) et meritokrati, som fordeler anerkendelse og velstand efter evner og arbejdsindsats. Danskeren ville fravælge markedsmekanismen og meritokratiet, fordi retfærdigheden (eller uretfærdigheden) under et sådant "regime" ville være overladt til os selv og vores gerninger. Som mennesker. Født lige og frie.

[Her er en god og kort introduktion til Rawl's theory of justice.](#)

Er lyset blot for de lærte?

af Niels Gerner Nielsen, tidligere elev på [Silkeborg Højskole](#)

Hvordan ville Grundtvig (1783-1872) forholde sig til den rolle højskolerne varetager i dagens samfund? Jeg tror, det ville glæde ham at se, hvordan livet på højskolerne landet over gyder eftertænkssomme, frie og solidariske unge. Men så snart han fik børstet støvet af kisten, ville han spørge, hvor bønderne er blevet af.

Inden vi svarer på hans spørgsmål, må vi for god ordens skyld se på, hvorfor det var vigtigt for Grundtvig, at bønderne blev "oplyst." I Grundtvigs tid var den herskende klasse adelen og muligheden for fordybelse og oplysning tilfaldt de velstillede. Det skabte en ulighed i samfundet, der havde som

konsekvens, at det i første omgang alene var adelen og byens bedsteborgere, som fik del i demokratiet efter 1849-grundloven. Alle andre var for dumme til at få del i magten. Derfor var Grundtvigs tanke, at bønderne gennem folkelære skulle oplyses, så de var i stand til at kræve deres ret og træffe det informerede valg. Et demokrati fungerer meget dårligt, hvis store dele befolkningen er uoplyste. Tag et kig over oceanet og betragt, hvilke faktorer der gør sig gældende i en amerikansk valgkamp ...

Højskolerne tog et uvurderligt ansvar i arbejdet for demokrati. Et ansvar, der i lige så høj grad, burde løftes i dag.

For at vende tilbage til vores genopståede Grundtvig, så ville jeg – udover at være frygtelig imponeret over at stå overfor Grundtvig – have svært ved at svare på hans spørgsmål. Hvem er de uoplyste i dagens Danmark? Ser man på hvem der aktuelt kommer på højskole må svaret være, at gymnasieeleverne er de uoplyste. Men kan vi virkelig kategorisere gymnasieelever med kurs mod universiteterne som uoplyste? Ja, alle har brug for tid til omtanke og tanke om andre, men det er ikke nok i forhold til det ansvar højskolerne har i samfundet. Nu nærmer vi os selve kernen i dette indlæg!

Højskolerne gør simpelthen ikke nok for at tiltrække de ufaglærte, de kortuddannede, herunder indvandrerne – dem, der har svært ved at navigere i den moderne verden. Arbejderbevægelsens Erhvervsråd viser i deres dugfriske [klasseanalyser](#) at den [sociale mobilitet](#) har det værst blandt de ufaglærte og kortuddannedes børn. Med fare for at lyde kategoriserende, ligger der her et enormt potentiale for højskolerne: At oplyse den del af befolkningen, der ikke er på vej ind gennem universiteternes sluser. Højskolerne er blevet en niche-branche, hvor man mere ser sig selv som beskytter af noget snarere end som udvikler.

Lad mig illustrere hvilke konsekvenser det har, at højskolen

ikke løfter sit ansvar om at oplyse.

1) Specialhøjskoler. For at højskolerne skal klare konkurrencen om optaget, så tilbyder flere og flere højskoler specielle linjer, der dygtiggør eleven indenfor et snævert felt.

2) Den intellektuelle tilgang: Det er blevet højskolesport at kæmpe imod alt, hvad der kunne tænkes at forandre. Fx på dette forum, hvor Lars Andreassen skriver under titlen [Friheden i Højskolen](#). Her hæfter LA sig ved en udtalelse fra en politiker, [Esben Lunde Larsen](#), som går på, at indvandrere skal tvinges til at tage på højskole. Det handler straks om for LA at beskytte højskolernes værdier og hermed fælder han politikerens grundidé om at indvandrer skal tage på højskole ved blankt at afvise idéen, da ordet tvang indgår.

Her er en politiker, der efterspørger en forandring i målgruppen af højskoleelever, fordi han mener, at et højskoleophold vil gavne dem, derfor er det hæmmende for debatten om højskolernes rolle i nutidens samfund, at LA føler det som en pligt at afvise incitamentet. Lader han ikke ligefrem hånt om Højskolernes fremmeste opgave, nemlig at oplyse og på den måde skabe muligheder for enkeltmennesket? Det kommer vi ikke videre med.

Jeg håber med dette indlæg at give bolden op til en diskussion om højskolebevægelsens rolle i et demokratisk samfund. Lyset bør stadig ikke forbeholdes de lærde, slet ikke statsfinansieringen taget i betragtning!
